

Kitap Tanıtları
Book Reviews

STRATEJİK VİZYON

Zbigniew Brzezinski,

İstanbul, TİMAŞ Yayınları, 2012, Çeviren: İlnur Arslan, Sezen Yalçın , 234 sayfa. ISBN: 9786050802788.

ABD eski başkanlarından Carter'ın danışmanlarından olan Brzezinski'nin yazdığı kitap ABD'nin küresel rolü ve geleceğine dair tespitler ve değerlendirmeleri içermektedir. Brzezinski'nin yazdıkları kimileri tarafından gerçek düşünülenden ziyade, düşünülmesi istenene yer veren, yani bir çeşit yönlendirme içeren düşünceler bütünü olarak kabul ediliyor olsa da, içeriği itibarı ile reddedilemeyecek tespitler ve ilginç değerlendirmelerle dolu olan bu kitabın okunmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Kitabın giriş bölümü, kitabın yazılış amacını ve bu kitapla cevap aranan soruları ifade etmektedir. Buna göre, dünyanın geleceğinin olumlu olabilmesi için küresel iş birliği gereklidir ve jeopolitik istikrar sağlanmadan kesin bir sonuç mümkün değildir. Rekabet içinde gelişen Brezilya, Hindistan ve Rusya ile Çin'in etkisi arttıkça yanlış hesaplar yapma ve çatışma potansiyeli artmaktadır. Bunu önlemek maksadıyla küresel iş birliği konusunda ABD'ye büyük bir görev düşmektedir.

Dünyanın, çekici, gücünü sorumlu kullanan, stratejik bilince sahip, saygın ve Doğu ile ilişkilerinde tarihsel olarak aydınlanmış bir Amerika'ya ihtiyacı bulunmaktadır. Dinamik ve stratejik düşünen bir Amerika, birleştirici bir Avrupa ile birlikte Doğu ile iş birliği yeteneğine sahip, daha büyük ve canlı bir Batı'yı teşvik edebilir.

“Gerileyen Batı” başlığı ile başlayan birinci bölümde ifade edildiğine göre, Amerika muhtemelen küresel süper güçlerin sonuncusu olacaktır. Gelecek yüzyılda hiçbir gücün ABD'nin bugünkü ve yakın geçmişteki gücüne ulaşması mümkün görülmemektedir.

Batı'nın küresel iktidarının kaynağı 16'ncı ve 20'nci yüzyıllar arasında sağladığı kültürel ve ekonomik üstünlüktür. Batı'yı oluşturan güçlerin sömürge mücadelesi ve bu uğurdaki yarış 20'nci yüzyılın başında Avrupa'nın yükselen kıtasal gücü çerçevesinde bir ittifaka dönüşmüştür. ABD'nin iki dünya savaşındaki müdahaleleri Avrupa'da

Almanya'nın üstünlüğünü önlemek için belirleyici adımlardı. İkinci Dünya Savaşından sonra Batı egemenliğini pekiştirecek kurumsal örgütlerini inşa etmiştir (BM, IMF, Dünya Bankası).¹

2008 küresel krizi, küresel ekonomik zorluklarla başa çıkabilmek için şimdiye kadar finansal karar mekanizmalarına katılım için yeterli bulunmayan ülkelerin de katılımının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede G-20'nin önemi artmıştır.

21'inci yüzyılın ilk on yılındaki ABD-Hindistan yakınlaşması Hindistan'ın küresel önemini artırmıştır. Bununla birlikte Hindistan'ın dünyanın süper güçlerinden biri olduğu fikri makul gerçeklikten yoksun bir görüştür. Asya'da güçler var, ama bunların müttefik olmamaları veya rakip veya düşman olmaları Asya'nın etkin bir güç olarak ortaya çıkışını engellemektedir.

ABD hâlâ teknolojik, ekonomik, malî ve askerî açıdan rakipsizdir. Bu çok uzun sürmeyecek olsa bile bir gerçektir. Avrupa Birliği, ABD'nin küçük jeopolitik ortağı olmaya devam edecektir. Artık, eskisi gibi Batı'nın, kendilerinden başkasını dışlayıcı, küresel iktidar paylaşım günleri geride kalmıştır. Yakın zamana kadar politik olarak pasif veya bastırılmış halklar artık uyanmışlardır. Bu uyanışların neticesi olarak Batı'nın bu ülkelere ve bölgelere tek taraflı askerî müdahalelerinin sonu gelmiştir.

İkinci bölüm, Amerikan rüyasının sonlanması üzerine bina edilmiştir. ABD, dünyanın hayranlığını kazanmak ve sistemik üstünlüğünü yeniden canlandırmak amacıyla, yoldan çıkan dış politikasını değiştirmelidir.

Sovyetler Birliği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge halklarının, ezilmiş kitlelerin ve radikal aydınların cazibe merkezi olmuştur. Aslında Sovyetler Birliği sadece bir askerî rakip olabilmıştır.

---

¹ Bu noktada, "Why Nations Fail" (Daron Acemoğlu, James Robinson) isimli kitabı hatırlamak istiyorum. Bu kitaba göre milletler ne coğrafyadan, ne nüfustan, ne askerî güçten kaybeder veya kazanırlar, ancak kurumlarını iyi oluştururlarsa başarılılar, kötü ise başarısız olurlar.

ABD'nin küresel rekabette altı dezavantajı mevcuttur:

- Ulusal borcun millî gelire oranı,
- Bozuk finansal sistem,
- Artan sosyal eşitsizlik,
- Bozulan altyapı,
- Amerikan halkının cehaleti,
- Tıkanmış siyasi yapı.

ABD'nin avantajları:

- Ekonomik güç,
- Yenilikçi potansiyel,
- Nüfus dinamikleri,
- Tepkisel hareketlilik kapasitesi,
- Coğrafi taban,
- Demokratik cazibe.

ABD sonrası dünya kitabın üçüncü bölümünde ele alınmaktadır. ABD bocalasa dahi dünyanın Çin'in tahakkümüne girmesi olası değildir. Uluslararası iş birliği zayıflar. Otoriterlik ve milliyetçilik yükselir. Demokrasi zayıflar. ABD değerleri de çöker. Ancak, yükselenler dâhil hiçbir güç, ABD'nin ani çöküşünü istememektedir.

Bazı zayıf devletlerin varlığı ABD'nin üstünlüğünün sürmesine bağlıdır: Gürcistan, Tayvan, Güney Kore, Belarus, Ukrayna, Afganistan, Pakistan, İsrail, Körfez'deki Arap ülkeleri. Nükleer silahların kontrolü konusunda da dünyanın ABD liderliğine ihtiyacı bulunmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde 2025 sonrası ele alınmaktadır. ABD sosyoekonomik sistemini değiştirmelidir. Avrasya'da jeopolitik dengeyi kurmalıdır. Amerikan halkının doğasındaki yenilikçilik bu dönüşümü mümkün kılmaktadır. Küresel sisteme tehdit Avrasya'dan gelmektedir. Oradaki sorunlar çözümlenmelidir: Afganistan sorunu taraflar içeri çekilerek çözümlenmelidir. İran bir denge unsuru olarak hazmedilmelidir. İsrail-Filistin sorunu yapıcı bir şekilde çözümlenmelidir.

Avrupa'nın geleceği ne olacak sorusunun cevabı Avrupa'nın doğu sınırının belirlenmesi ile ilgilidir. Rusya ve Türkiye içerde mi olacaklar, dışarıda mı ve bunun sonuçları ne olacaktır?

Orta Asya devletleri her zaman bir iç savaş riski taşımaktadırlar. Artık hiçbir güç Avrasya'ya tek başına hükmedemez ve dolayısıyla dünyaya da. ABD girişimleri Batı – Doğu dengesini gözetmelidir.

Türkler dönüşümde Rusya'dan iyidirler. Atatürk'ün reformları çarpıcı değişimi getirmiştir. Türkiye'nin dönüşümü halkına özgüven

vermektedir. Ancak, Avrupa'dan düşmanlığa dönüşecek ayrılık Türk modernleşmesini durdurur, köktenciliği beraberinde getirir. Modern Türkiye Orta Asya'ya, dost Türkiye Orta Doğu'ya huzur verir. Demokratikleşme ve modernleşmenin İslam'la birlikte olacağını gösterir.

Rusya kendi hâline bırakılmamalıdır. Rus siyasi eliti Batı'ya gidişin önünde engeldir. NATO'nun Rusya ile genişlemesi yanlıştır. Mevcut hâli ile Rusya NATO'ya girerse NATO'nun sonu olur.

ABD bölgede doğrudan Hint yanlısı olmamalı orta yolu bulmalıdır. ABD dünya sorunlarının çözümünde Batı ile Doğu arasında çift taraflı rol üstlenmelidir. Batı ile Doğu'yu uzlaştırmalıdır.

ABD dış politikasında etkili olmuş, yönetim ekibinin içinde yer almış Brzezinski'nin kaleminden dünyanın ve bölgemizin geleceğine bakışı öğrenmenin önemli olduğu kıymetlendirilmektedir. Yazarın dünyanın sağlıklı geleceği için ABD hegemonyasının sürmesi gerektiğine dair tespitlerinin abartılı olduğu değerlendirilmektedir. Her ne kadar Osmanlı Devleti gibi bazı güç merkezlerinin dünya sahnesinden çekilmesinin güç boşlukları oluşturduğu bir gerçekse de, bugünün şartlarının yüz yıl öncesine nazaran farklı olduğu, özellikle uluslararası hukuk ve iş birliği açısından şartların daha uygun olduğu dikkate alındığında dünyanın huzurlu geleceğinin ABD'ye bağlı kılınmasının anlaşılabilir olmadığı kıymetlendirilmektedir. Ancak, yazarın ABD'nin yeniden toparlanma dinamikleri konusunda yazdıklarına ise iştirak edilmektedir. Bugünün şartlarında toplumsal yapısı itibarı ile ABD, dinamizmi ile ön plana çıkmaktadır. Bu kitap kişisel fikirleri ihtiva etse de Doğu'nun bu bakış açısından çıkaracağı dersler olduğu aşikârdır.

Fatih ERBAŞ
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

İKİNCİ MEŞRUTİYET'İN İLANINDA HALK UNSURU

İsmail Küçükkılınç,

Ankara: Cedit Yayınları, 2011, 415 sayfa. ISBN: 9757352280.

Eser, yazarın yüksek lisans tezinin kitap olarak düzenlenmiş hâlidir. Eserde, genel olarak Osmanlı tarihindeki anayasal gelişmelerin ve özelde İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği dönemde yaşanan olayların perde arkası ve oluşum süreçleri irdelenmektedir.

Çalışma, 1908'deki Meşrutiyet'in ilanında halk desteğinin bulunup bulunmadığını incelemekte ve Osmanlı Devletindeki hemen hemen her anayasal gelişmede olduğu gibi -Sened-i İttifak dışında- halk tarafından herhangi bir desteğin bulunmadığını iddia etmektedir. Çalışmada, 19'uncu yüzyıl boyunca ve 20'nci yüzyılın başında, Osmanlı saltanatı, bürokrasisi ve aydınları arasında yaşanan etkileşimler, gruplaşmalar ve söylemler, yaşanacak bir sonraki süreç temel oluşturacak biçimde kronolojik olarak açıklanmaya çalışılmaktadır.

Yazar, iddiasının temellerini inşaya Osmanlı toplum yapısını açıklayarak başlamaktadır. Osmanlı'da toplum, temelde yönetici ve yönetilen olmak üzere iki unsurdan ibarettir. Yönetici sınıf padişah ve askerî sınıftan, yönetilenler ise Müslüman ve gayrimüslim reayadan (halktan) oluşmaktadır. 18'inci yüzyıla gelindiğinde, hükûmetin kazalar üzerindeki kontrolünün de zayıflamasıyla, temelde reayanın bir parçası olup, yörenin ileri gelenlerinden oluşan ve klasik yönetici sınıfa karşı siyasal pozisyon alabilen bir âyan sınıfı ortaya çıkmıştır. Bu yapının, yazar tarafından eserin başında izah edilmiş olması, yaşanan anayasal gelişmelerdeki halk unsurunun mevcudiyetinin doğrulukla değerlendirilmesi için önemlidir.

Yazar, Sened-i İttifak ile ilgili tespit ve bulgularında, belgenin anayasal niteliğini, Rumeli ve Anadolu âyanları ile padişah arasında akdedilen bir belge olduğunu vurgulamaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi, âyanların reaya içinden çıkan bir zümre olması hasebiyle Sened-i İttifak, diğer anayasal gelişmelerin içinde farklılık

249

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 9

Sayı:17

göstermektedir. Zira diğerlerinde, Hristiyan unsurların özerklik ve ayrılık taleplerinin engellenmesi için yönetici sınıfının girişimleri söz konusudur. Tanzimat Fermanı ile ilgili olarak, yazar, net bir biçimde halk desteğinin yokluğunu vurgulamaktadır. Zira Tanzimat Fermanı padişahın tek taraflı bir iradesidir. Daha da önemlisi, ihtiva ettiği eşitlikçi sistem, o zamana kadar Osmanlı toplumu içinde kendini üstün gören Müslüman ahalinin aleyhinde bir gelişmedir. Bu şartlarda, bir halk desteği mantiken mümkün olmamıştır. Islahat Fermanı ise Tanzimat Fermanı'ndan farklı olarak, dönemin büyük devletlerinin baskısı ve talebiyle, Hristiyan tebaa gözetilerek ilan edilmiştir. Gerek Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nda ve gerekse Islahat Fermanı'nda, halkın talep ve iştiraki söz konusu olmamıştır. Yazar, halkın fermanlarla oluşan yeni durumdan memnuniyetsizliğini ve tepkisini Kuleli Vak'ası gibi olaylarla somutlaştırmaktadır.

Eserde, 1876 Kanuni Esası'sine giden süreç Yeni Osmanlılık hareketinin irdelenmesiyle başlar. Yazara göre, Yeni Osmanlılık hareketinin Tanzimatla oluşan döneme bir tepki olarak, Osmanlı İslam Milletini ve Tanzimat uygulamalarının şeriata aykırılığını ön plana çıkarması hareketin belirleyici bir özelliğidir. Zira, çokça bu hareketin bir devamı gibi algılanan Jön Türk hareketi, zaman içinde halk desteğini kazanabilmek için İslam'a vurgu yapmışsa da temelde pozitivist bir yaklaşımı benimsemektedir.

Yazar, 1876 Kanuni Esası'sine giden süreçte, önemli diğer bir unsur olarak dış müdahaleleri göstermekte ve Yeni Osmanlıların, yeni anayasanın bu durumu engelleyeceği umidini vurgulamaktadır. Çünkü Yeni Osmanlılar, Tanzimat ve daha çok Islahat Fermanı'nı bu durumun müsebbibi olarak görmekteydi. Bu kapsamda; Hersek İsyanı, Bulgar İsyanı, Karadağ ve Sırbistan İsyanı belirleyici olaylar olarak ele alınmaktadır. Yazar, Sultan Aziz'in hâl'i ile ilgili olarak medrese talebelerinin isyanlarına ve Sultan'a şahsi kin besleyen yöneticilerin gayretlerine de değinmektedir. Eserde ayrıca, Kanuni Esası'nın tamamen Mithat Paşa'nın eseri olduğu da vurgulanmaktadır. Zira yazara göre, Yeni Osmanlılar Kanuni Esası'nın teorik temelini oluşturmuş, anayasa komisyonlarına katılmış ve metin yazımında görev almışlarsa da ilanında çok etkili olmamışlardır.

Eserde, Jön Türkler ve Yeni Osmanlı kavramları arasındaki farkların vurgulanmış olması Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemleri öncesinde yaşananları anlamak bakımından faydalı olmuştur. Yazar Jön Türklüğün pozitivist, seçkinci, eskiye mesafeli ve Yeni Osmanlılardan farklı olarak doğrudan padişahı, yani II. Abdülhamit'i hedef alan çizgisini vurgularken, iki akım arasında fikrî bir yakınlık olmadığını ileri sürmektedir. Bu tespit önemlidir, zira özellikle yabancı yazında, gerek Yeni Osmanlılık, gerekse 1889 yılında kurulduğu kabul edilen Jön Türk hareketi ve diğer benzer yenilikçi hareketler, genel olarak Jön Türk hareketi şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca eserde, Jön Türk hareketindeki gruplaşmalar, Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kuruluşu ve daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti adı altında, Birinci Jön Türk Kongresi'nde ayrılan bir diğer grupla birleşmesi gibi olaylar de anlatılmaktadır.

Yazar, olayların çıkış sebepleri, gelişmeleri, başlangıç hedefleri ve sonuçları arasındaki ilişki ve etkileşimleri ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bu gelişmelerden faydalanma istek ve gayretlerini ikna edici bir biçimde aktararak iddiasını güçlendirmiş ve yoruma mümkün olduğu kadar az mahal verecek bir çerçeve çizebilmiştir. Bu açıdan kitapta izah edilen Firzovik Toplantısı ilginç ve belirleyici bir örnektir. Firzovik'e düzenlenen sıradan bir Sırp öğrenci gezisi, Arnavutlar tarafından önce, slav yanlısı reformların bölgelerinde uygulanmasına yönelik bir toplantı girişimi olarak algılanmış ve bunu protesto etmek isteyen Arnavutlar Firzovik'te toplanmıştır. Bu gelişmenin, Galip Bey tarafından, Meşrutiyet'in ilanını talep eden bir halk hareketine dönüştürülmesi ilgi çekicidir. Ancak, Firzovik Toplantısının, başından beri İkinci Meşrutiyet'in ilanını hedeflediği iddiasını savunanlar açısından bu gelişmelerin farklı bir izahı da olabilir.

Eserde ayrıca, anayasal nitelikte olduğu değerlendirilen girişimlerin, anayasa kavramına uyumlulukları da değerli anayasa hukukçularımızın yorumlarına yapılan atıflarla irdelenmiştir.

Eserin yazım dili genel olarak sadedir. Anlatılan olaylar ve anayasal gelişmeler arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin insicamı, okuyucunun sıkılmasını ve okurken zihinlerde soru işaretlerinin oluşmasını büyük ölçüde önlemektedir. Neden-sonuç ilişkilerinin

sağlıklı kurulabilmesi için açıklanan tarihî olayların anlatım biçimi ve kararında detaycılığı, hem ayrı ayrı her bir olayla ilgili bilgilerimizi tazelememize yardımcı olmakta hem de aynı olaya farklı bir açıdan bakabilme şansını bize vermektedir. Sadece geçmişe yönelik değil, gelecekte de ülkemizde olabilecek muhtemel anayasal gelişmelere toplumumuzun yapacağı katkıyı daha sağlıklı yorumlamamızı sağlayacak, muhtemel iç ve dış siyasi gelişmelerin bu süreçleri nasıl etkileyebileceği hususunda fikir sahibi olmamıza yardımcı olacak bir eserdir.

Yasin ÖRÇEN
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

252

Security
Strategies

Year: 9

Issue: 17

TARİH NASIL YAZILIR? TARİH YAZIMI İÇİN ÇAĞDAŞ BİR METODOLOJİ

Ahmet Şimşek (Editör),

İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2011, 500 Sayfa, ISBN: 978-605-4534-04-3

Doç. Dr. Ahmet Şimşek'in editörlüğünü yaptığı kitap, on dokuz akademisyen tarafından yazılmış on dört bölüm ve bir ekten oluşmaktadır. Kitapta tarih ve tarih yazımının temel kavramları, geçmişten günümüze geçirdiği süreç, kaynak temini, yazım kuralları, çeşitli tarih dalları ve bazı ünlü tarihçilerin çalışma yöntemleri anlatılmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde Doç. Dr. Necmettin Alkan, tarih düşüncesinin geçirmiş olduğu aşamaları; Efsaneler, Grek-Roma, Yahudi-Hristiyan, İslami ve Aydınlanmacı tarih düşüncesi olarak beş başlık hâlinde incelemektedir.

İkinci bölümde Yrd. Doç. Dr. İbrahim Hakkı Öztürk, 19'uncu ve 20'nci yüzyıllardaki tarih düşüncesini ve yazımındaki değişimi iki ana boyutta incelemiştir. Bunlardan birincisi, 19'uncu yüzyıldaki bilimsel tarih yaklaşımları ve 20'nci yüzyılda bilimsellik algısı açısından yaşanan evrimdir. İkincisi ise 19'uncu yüzyıldaki devlet ve siyaset merkezli anlayışla 20'nci yüzyıldaki toplum merkezli anlayış arasındaki değişimdir.

Üçüncü bölümde Doç. Dr. Fahri Sakal, tarih yazımında kullanılan olgu, kaynak, bakış açısı, araştırma, yorum, eş zamanlama, anlatı, kurgu, empati, etik sorumluluk ve intihal gibi bazı temel kavramları açıklamaktadır.

Dördüncü bölümde Yrd. Doç. Dr. İbrahim Şirin, tarih yazımına yön vermiş anlayışları: teolojik, pozitivist, romantik, tarihselci, idealist, pragmatik, Marksist, yapısalcı, Annales Okulu, Frankfurt Okulu ve Bağımlılık Okulu anlayışı olarak açıklamaktadır.

Beşinci bölümde Prof. Dr. Fatma Acun, tarih kaynaklarını, tarihte yaşanan olayların çevresinde bıraktığı izler ve bu izlerin bırakıldığı nesnelere olarak tanımlamaktadır. Bu kaynakları; her türlü

253

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 9

Sayı:17

yazılı belgeden oluşan yazılı kaynaklar; fotoğraf, film, resim gibi iki boyutlu veya heykel, eşyalar gibi üç boyutlu görsel kaynaklar; hikâye, şiir, destan gibi sözlü kayıtlardan oluşan sözlü kaynaklar olarak gruplandırmaktadır.

Altıncı bölümde Doç. Dr. Cenk Reyhan, tarih yazımının özgünlüğünü iki yaklaşımla açıklamaktadır. Bunlar: sorun/problem odaklı ve kaynak/malzeme odaklı yaklaşımlardır. Yazara göre sorun/problem odaklı yaklaşımlar; çoğunlukla ikinci el kaynaklardan faydalanılarak özgün bir tarihsel sorunun formüle edildiği, mümkün olduğunca dolaysız bir şekilde sonuca gidilen yaklaşımlardır. Kaynak/malzeme odaklı yaklaşımlar ise ilgili bütün kaynakların toplandığı, ayıklandığı ve değerlendirildiği, çalışmanın niteliği açısından daha çok tercih edilen yaklaşım tarzlarıdır. Ancak yazar, bu yaklaşım tarzında, birbirinden bağımsız ya da zıt veriler arasında kaybolmamak gerektiğini de hatırlatmaktadır.

Yedinci bölümde Yrd. Doç. Dr. İbrahim Turan, son elli yıldaki teknolojik gelişmelerin, tarih alanında da hızlı bir değişim süreci başlattığına ve tarihçilerin yöntemlerini yeniden düzenlemek zorunda kaldıklarına değinmektedir. Bu anlamda, “*dijital tarih*” ve “*tarihsel bilişim*” gibi isimlerle yürütülen çalışmaların ortaya çıktığını ve bütün bu çalışmaların amacının, kaynakları kolay ulaşılabilir kılmak ve güvenilir bir şekilde saklamak olduğunu vurgulamaktadır.

Sekizinci bölümde Yrd. Doç. Dr. Oktay Gökdemir, 20’nci yüzyılın başlarından itibaren şekillenen sözlü ve yerel tarih çalışmalarını, geleneksel tarih çalışmalarına alternatif olarak ortaya çıkmış tarih yazım yaklaşımları olarak nitelendirmektedir.

Dokuzuncu bölümde Yrd. Doç. Dr. Gülin Karadağ; bir tarihçinin ele aldığı konuyu sadece tarih bilimi ile sınırlandıramayacağını, herhangi bir olayı incelerken olayın geçtiği dönemin, mekânın, ilişkili olduğu olayların, olayın içinde bulunan kişilerin, kısacası resmin tamamının ancak disiplinler arası bir çalışma ile incelenebileceğini belirtmektedir.

Onuncu bölümde Doç. Dr. Nurcan Abacı, tarihsel bir metin oluşturmanın ilk aşamasını konu seçimi olarak tanımlamaktadır. Bunu

yaparken de çalışmanın ne kadar zamanda biteceği, sahip olunan bilgi birikimi ve konu arasındaki ilişkinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Konu seçiminden sonraki aşamayı ise kaynak grubunun tespiti olarak açıklamaktadır. Bu aşamada kaynağın güvenilirliğinin ve niteliğinin belirlenmesinin önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmektedir. Kaynakların belirlenmesinden sonraki süreci de yazma süreci olarak belirterek ve bu süreçleri açıklamaktadır.

On birinci bölümde Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sait Candan, tarih yazımında da bütün akademik çalışmalarda olduğu gibi önceden yayımlanmış eserlerden yapılacak alıntıların mutlaka gösterilmesi gerektiğini, bunun da dipnotta kaynak gösterme ve metin içinde kaynak gösterme olarak iki değişik şekilde yapıldığını belirtmektedir. Bununla birlikte bilimsel ve mesleki etik açısından zorunlu olduğu, uyulmaması durumunda “*intihal*” denilen suçun oluşacağını vurgulamaktadır. Örneklerle atıf yapma yöntemlerini açıklamaktadır.

On ikinci bölümde Prof. Dr. Levent Yılmaz, iyi bir tarihinin yazma kabiliyetinin yanında başka tarihçilerin eserlerini okuma, eleştirme kabiliyetinin de olması gerektiğini belirterek Cemal KAFADAR’ın *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken* adlı eserinin giriş bölümünü inceleme örneği olarak sunmaktadır.

On üçüncü bölümde sanat tarihi, mimarlık tarihi, şehir-semt tarihi ve iktisat tarihinin metodolojileri, her bir alanda uzmanlaşmış bilim insanlarına yönlendirilen sorularla aktarılmaktadır. Bu sorular: Sanat, şehir-semt, mimarlık ve iktisat tarihinin ne olduğu, bu alanlardaki ünlü tarihçiler, önemli eserler, bu alanları diğer tarih alanlarından ayıran unsurlar, bu alanda çalışan tarihçilerin vasıfları, bu vasıfların nasıl kazanıldığı, tarihçilerin nasıl çalıştığı ve bu alanların tarihçisi olmak için neler yapmak gerektiğidir.

On dördüncü bölümde Yrd. Doç. Dr. Mehmet Suat Bal’ın ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Salih Erkek’in uzman tarihçiler Prof. Dr. Oğuz Tekin, Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Prof. Dr. Halil İnalçık, Prof. Dr. Mustafa Yılmaz, Prof. Dr. Çağrı Erhan, Prof. Dr. Eyüp Özveren, Prof. Dr. Salim Koca ile yaptıkları röportajlar bulunmaktadır. Bu röportajlarda ünlü tarihçilerin; araştırma konularını nasıl belirledikleri,

belirlenen konuları nasıl araştırdıkları, veri toplama-analiz süreçlerinin nasıl olduğu, eserleri yazarken nelere dikkat ettikleri, çalıştıkları alanların zorlukları, mesleğin başından bugüne çalışmalarında meydana gelen farklılıkları ortaya koyulmaktadır.

Eserin EK bölümde, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Suat Bal, Yrd. Doç. Dr. Tuğrul Özcan, doktora öğrencisi Fettullah Uçar tarafından arşiv ve yazma kaynaklarına nasıl ulaşılacağı anlatılmaktadır.

Sonuç olarak kitap tarih yazımı hakkında ayrıntılı bilgi vermekte, genel tanım, kural ve yaklaşımları alanlarında uzmanlaşmış bilim insanların kaleminden aktarmaktadır. Akademik anlamda konuya ilişkin yeterli bilgisi olmayan bir okura bile tarih yazımı ile ilgili bilgi edinme fırsatı sağlayacak, özellikle yapılan röportaj ve değerlendirmeler tarihe farklı pencerelerden bakılmasına yardımcı olacaktır.

İsmail ARASAN
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

256

Security
Strategies

Year: 9

Issue: 17

ARMED SERVANTS: AGENCY, OVERSIGHT AND CIVIL-MILITARY RELATIONS

Peter D. Feaver,

Cambridge, Harvard University Press, 2003 1st edition, 2011 2nd edition, 380 pp. ISBN: 0-674-01051-5.

Peter D. Feaver challenges the traditional literature on Civil-Military Relations (CMR) by proposing a new approach: principal-agent theory imported from microeconomics. This theory aims to elucidate how to control relationship between elected civilians, who enjoy general supremacy in consolidated democracies, and the military does play out on a day-to-day basis by illuminating changes in the U.S. CMR during the Cold War and post-Cold War years. Though principal-agent theory has its origin from microeconomics, Feaver argues that his theory is applicable to the CMR since it represents a dynamic relationship in a hierarchical setting.¹

Feaver confronts the formulation of Samuel Huntington in his legendary piece, *The Soldier and the State* (1957) that asserts that the military should gain “autonomy” in return for “impartiality” in politics and should recognize the civilian authority – an argument with strong normative influence. That is, with Feaver’s word “ is to reconcile a military strong enough to do anything the civilians ask them to with a military subordinate enough to do only what civilians authorize them to do.”²

Employing “principal-agent theory” from economics, Feaver endeavors to explain how principals (elected civilian leaders in our

257

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 9

Sayı:17

---

¹ Peter D. Feaver, *Armed Servants: Agency, Oversight and Civil-Military Relations 2nd Edition*, Harvard University Press, Cambridge, 2011, p. 54.

² Peter D. Feaver, “The Civil-Military Problematique: Huntington, Janowitz, and the Question of Civilian Control,” *Armed Forces and Society* 23, No. 2, Winter 1996, p. 149.

case) gets the agent (the military) carry out orders, using the degree of monitoring as the variable. According to him, the main problem of CMR in mature democracies is a military that “shirks.” Based on their expectations of whether shirking will be detected or not, the military decides whether to obey the civilian leaders or not. These expectations, for Feaver, are a function of many factors, the primary of which is the cost of monitoring.

Feaver’s Principal-Agency theory provides four general patterns of the CMR. These are,³

		MILITARY	
		WORKING	SHIRKING
CIVILIAN	INTRUSIVE	2	4
	NON-INTRUSIVE	1	3

1: military working with non-intrusive monitoring of civilians (Huntington’s crisis),

2: military working with intrusive monitoring of civilians (Extreme civil-military friction),

3: military shirking with non-intrusive monitoring of civilians (Huntington’s ideal type),

4: military shirking with intrusive monitoring of civilians (Principal-Agent theory).

In fact, for the military, the outcome of working with non-intrusive monitoring (the cases of 1 and 3 correspond to Huntington’s prescription of “objective control,” which can only be established by recognizing an autonomous, politically neutral and sterile military

---

³ The table was made by the author to better elucidate the main argument of the book.

through professionalization.⁴ Likewise, the case of 2 is Huntington's nightmare scenario that implies the systemic violation of the autonomy of the "professional" military by the civilians. It is case 4, characterized by relatively high civil-military friction, the gap of which is filled by Feaver's theory.⁵ Feaver uses the term "shirking" to refer to activities of militaries that are contrary to the "functional goal" or the "relational goal" of civilians. The functional goal includes whether the military is doing what civilians asked it to do in a style that civilians direct, whether the military is using its full capacity to implement the civilians' orders and whether the military is capable of implementing its tasks. As for the relational goal, it includes whether key policy decisions belong to civilians or the military, whether civilians decide which decisions should be given by the military, and whether the military avoids any action that may undermine civilian supremacy.

Feaver presents some features (or problems) that have important influences on principal-agent relationships. First of all, there is an information asymmetry between the principal and the agent. In the CMR, the advantage of information is on the side of the military.⁶ As stated by Feaver, in the case of operations and war, the information asymmetry increases in favor of the military because of difficulties in monitoring.⁷

Moreover, confidentiality restrictions that are common in defense matters reinforce the tendency of the military to hide information. Information asymmetry provides the military important power to pursue its own institutional interests. Second, adverse selection is one of the main problems of principal-agency relations. According to Feaver, adverse selection is the uncertainty of principal

---

⁴ *Ibid.*, pp. 83, 84.

⁵ Peter D. Feaver, 2011, *Ibid.*, pp. 119-120.

⁶ Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of the Civil Military Relations*, Harvard University Press, Cambridge, 1957, p. 71.

⁷ Peter D. Feaver, 2011, *Ibid.*, p. 71.

about the capability and qualifications of its agents.⁸

The final problem is moral hazard. In Feaver's words, "moral hazard refers at a general level to the problem that principals cannot completely observe the true behavior of the agent and so cannot be certain whether the agent is working or shirking."⁹ As stated by Feaver, agents or employees have incentives to do less, if they can get paid the same amount for doing so.¹⁰ Moreover, Feaver presents two main requirements to prevent the military from shirking: monitoring mechanisms and punishment mechanisms. He states that "Civilians still have means available with which to direct the military and thereby mitigate the adverse selection and moral hazard problems inherent in delegation. In essence, control or monitoring mechanisms are ways of overcoming the information problems perhaps by getting the agent to reveal information or perhaps by adjusting the incentives of the agent so that the principal can 'know' that the agent wants what the principal wants."¹¹

Feaver's formulation of the CMR seems to be applicable to the relations between government and other security instruments such as intelligence agencies and private security firms contracted by states. The applicability of Feaver's theory to the security related organizations other than the military, therefore, would be stated as strength. Reducing CMR to a two-actor game (principal and agent), on the other hand, would be highly unlikely in reality. The CMR is, in fact, a play in which many actors take place. Civilian principles (government, parliamentary, civil society) and the military (land forces, air force, navy and special forces, paramilitary forces such as gendarmeries or coast guard) are numerous and diverse. Then, what if there are two or more competing principles and two or more competing agents? If there are at least two or more players in the principle role,

---

⁸ *Ibid.*, 73.

⁹ *Ibid.*, 73.

¹⁰ *Ibid.*, 75.

¹¹ *Ibid.*, 75.

for instance, the military has the opportunity to play one principal against another. Therefore, Feaver's shirking-working paradigm may turn into a cloudy one in a multi-actor environment.

One should note that the theory proposed in the book, yet covering a lot on the CMR during the peacetime, does not say much about how to efficiently and effectively manage the CMR during crises and war times. To what extent and in what direction, for instance, should the control mechanisms of the civilian leaders stretch in crisis? Should the punishment mechanisms applied in the peacetime be applied during a crisis or war as well? For a book that was published in 2004 during the Iraq and Afghanistan Wars, one may have expect to read more about Feaver's formulation of the CMR during a crisis or war. At least, the author could have outlined the general setting of the CMR during a crisis or war, and could have tested his explanations with some cases, for instance the CMR experience of the US in Iraq or Afghanistan.

According to Morris Janowitz, "self-imposed professional standards and meaningful integration of civilian values"¹² would lead to "mutual trust" between the military elites and the elected political leaders. For Samuel Huntington, in the same vein, the military profession constitutes a *sui generis* "moral obligation" to the state and civil society.¹³ Feaver's principal-agent theory, however, which follows a staunchly rational choice approach, seems to disregard "moral values" and professionalism of the military and then posits "mutual distrust" of the elected political leaders on the behaviors of the military elites. Put differently, by naming the military as "potential shirker" and disregarding the *sui generis* self-imposed professional standards and moral values of the military, Feaver seems to put extra emphasis on "shirking." For Feaver, civilian leaders should always be

---

¹² Morris Janowitz, *The Professional Soldier: A Social and Political Portrait*, Free Press, New York, 1960, p. 19.

¹³ Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of the Civil Military Relations*, Harvard University Press, Cambridge, 1957, p. 27.

concerned with and be preparing for the “shirking” of the military. Then the question is: should civilian leaders treat the military as a potential shirker always seeking to escape, and so define the CMR by putting “mutual distrust” label on it? Or should the civilian leaders believe in the professional standards and moral values of the military and define the CMR by putting “mutual trust” label on it?

Although it is a scholarly book that proposes a theory, the reading style of the book makes it easy for a general reader. Nonetheless, the frequent use of economic jargons, excessive empirical data, and highly complex figures presented in the book make some chapters hard to grasp.

In sum, Feaver’s book seems to be a brave attempt to challenge the traditional literature on the CMR that is still dominated by the pieces reflecting the Cold War setting. Inspired a lot from the field of microeconomics, the book, the utmost aim of which is to propose a concrete CMR model to be applied in a day-to-day basis rather than abstract normative frameworks, provides significant explanations for the arguments it raise. After reading the book, one may easily recognize that it definitely expands the conventional conceptualization of the CMR, and presents valuable insights for its operationalization. Nonetheless, one should also note that the excessive faith of the book in the explanations purely and solely imported from the field of microeconomics and its reductionist attempt to identify the CMR as a “mere contract relationship” between a principal and an agent in the market could be the main shortfall. It is likely to assert that the CMR is too complex a type of relationship to be defined as the one between an employer and an employee in the economic markets. Nonetheless, these critiques should not prevent this book from becoming a “must” in the library of anybody interested in the CMR.

Metin GURCAN
Bilkent University

MİLLİYETLER VE SINIRLAR

Stefanos Yerasimos,

İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, Çeviren: Şirin Tekeli, 494 sayfa, ISBN-13:978-975-470-446-4.

Stefanos Yerasimos'un kaleme aldığı "Milliyetler ve Sınırlar" ilk olarak 1994 yılında neşredilmiştir. Kitapta yer alan metinler, 1986 ile 1993 yılları arasında Fransızca ya da başka dillerde dergilerde yayımlanmıştır. Yazar; Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'daki bugünkü çatışmaların köklerinin Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesi ve sonrasında gündeme gelen sorunlara uzandığını, bu bölgelerde ortaya çıkan yeni gelişmeler ışığında Doğu Sorunu'nun yeniden ele alınması gerektiğini ifade etmektedir.

Yazara göre, Doğu Sorunu; çok uluslu bir imparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla birlikte bu toprakların üzerinde ulus-devletlerin kurulması sorunudur. Doğu Sorunu'ndan etkilenen topraklar geleneksel olarak iki coğrafi alt bölgeden Balkanlar ve Ortadoğu'dan oluşmaktadır. Bunlara Soğuk Savaş sonrasında Kafkasya ve Karadeniz'in kuzeyinin eklenmesi gereklidir.

Üç bölüm hâlinde kurgulanan kitapta, birinci bölümde Doğu Akdeniz ve Balkanlar, ikinci bölümde Ortadoğu, üçüncü bölümde ise Kafkasya bölgesi ele alınmaktadır.

Doğu Akdeniz ve Balkanlar'ın ele alındığı birinci bölümde, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesi ve Balkanlarda ulus-devletlerin kurulması ele alınmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'na son veren Paris konferansında Türklerin Avrupa'dan atılmak istendiği, neticede imparatorluğun dağılması ile beraber Panislamizm ve Arap birliği hayallerini de suya düşüren batı modelinin en kolay algılanıp uygulanabilen unsuru olan milliyetçiliğin galip geldiği anlatılmaktadır. Ancak milliyetçilik burada batı milliyetçiliğiyle aynı öze sahip olamamış ve oradaki olgunlaşma sürecinden geçmemiştir. Batıda milletler, bin yıl kadar süren ve her ulusun kendi kavramlarını, ekonomik araçlarını, sosyal yapılarını kurmasına olanak veren kültürel

263

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 9

Sayı:17

ve politik bir evrimleşme sonucunda oluşmuştur. Bölgede bin beş yüz yıl kadar uygulanan Bizans ve Osmanlı imparatorluk politikaları, etnik ve dinsel tabloyu imparatorluk çıkarlarına uygun olarak yoğurduklarından bunları ne ideolojik ne de coğrafi olarak yeniden çizmek mümkündür.

Soğuk Savaş süresince bölgedeki ulus-devletleşme süreci dondurulmuştur. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte bu süreci tamamlama çabalarından olan sınır değişiklikleri yeniden gündeme gelmiştir. Doğal olarak bu süreç önce bölgedeki ulus temeline dayandırılmayan tek devlet deneyiminin yaşandığı Yugoslavya'da başlamıştır.

Yazar, ikinci bölümde, Ortadoğu'da yaşanmakta olan krizde, büyük devletlerin çıkarları doğrultusunda yapay olarak korunan aşiret oluşumları ile ulus-devletler ya da laik ulusçulukla dinsel gelenekçilik arasındaki çatışmaların etkili olduğunu, bugünkü kriz ortamında Irak milliyetçiliğinin ve Suudi devletinin geleceğinin belirleneceğini ifade etmektedir. Yazara göre, Arabistan'da meydana gelen gelişmelerde dikkati çeken iki nokta vardır. Bunlardan birincisi bölgedeki güçlerin ve çatışmaların şekillenmesinde petrolün belirleyici olmasıdır. Petrol gerçek anlamda bir zenginlik ve güç kaynağı olma yoluna İkinci Dünya Savaşı sonrasında girmişse de, jeopolitiği etkileyen bir unsur olarak, daha Birinci Dünya Savaşı öncesinden itibaren etkili olmuştur. İkinci nokta da, Suudi Arabistan'ın petrolden bağımsız olarak yükselişi ile İngilizlerin büyük bir Haşimi Arap Krallığı kurma planlarının ortadan kalkmasıdır. Haşimi hareketi ilk Arap milliyetçiliğinin öncülüğünü yapmış ve bu milliyetçilik İngiliz mandası döneminde de Irak'ta varlık göstermiştir.

Kitapta, Ortadoğu'da sınırlar çizilirken ve yeni devletler kurulurken yöre halkına hiç danışılmadığı ve bu bakımdan tek önemli istisnanın Türkiye olduğu vurgulanmaktadır. Tarihsel süreçte Yerasimos'un bu tespitinin doğrulanmasını, sınırların yarattığı sorunların bölgedeki çatışma ortamına etkisinde görmekteyiz.

Kafkasya'nın ele alındığı üçüncü bölümde yazar; değişik kökenden pek çok halkın barındığı bölgede sınırların henüz

kesinleşmediğine, Kafkasya’da milliyetçiliğin bir sömürü aracı olarak kullanıldığına ve çatışmalara yol açtığına değinmektedir. Bunlardan Ermeni milliyetçiliğinin Rusya’nın Anadolu’nun doğusuyla Mezopotamya’yı hedef alan yayılmacı politikasının bir aracı olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan Soğuk Savaş sonrası Türkiye ile Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri arasındaki bağların güçlenmesi, Rusya tarafından ABD’nin bu bölgeleri Rus etkisinden çıkarıp Batı’ya bağlama aracı olarak görülebilmektedir.

İstanbul doğumlu olan Stefanos Yerasimos’un kitapta konuları bir bilim adamı kimliği ile ele alması, tarafsızlığı ve objektifliği etkileyicidir. Yerasimos’un tespitleri ve değerlendirmeleri Soğuk Savaş sonrası bu bölgelerde yaşanan çatışmaların temel nedenlerini anlamada önemli katkı sağlayabilecek değerdedir.

Hikmet ÇAVUŞOĞLU
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

265

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 9

Sayı: 17